

مهر و ماه

الگوی تربیتی، آموزشی و پژوهشی با رویکرد تقویت و توانمندسازی کودکان و نوجوانان محلات حاشیه نشین

نیاز

بسته آموزش قرآن با تمرکز بر ایجاد و تقویت نظام ارزشی و صفات فردی مورد نیاز کودکان و نوجوان حاشیه نشین

بنام خدا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نورباران

موضوع: آموزش قرآن با تمرکز بر ایجاد و تقویت نظام ارزشی و صفات فردی
مورد نیاز کودکان و نوجوان حاشیه‌نشین

۱۱ ص.

تولید شده توسط: معاونت تولید محتوا و توانمندسازی جمعیت دانشجویی امام
حسن ع.

تابستان ۱۳۹۸

فهرست مطالب

۴ مقدمه
۵ اهداف آموزشی
۵ مخاطب اجرای طرح
۷ نکات قابل توجه مربیان
۱۰ آداب اداره کلاس
۱۱ اواسط کلاس
۱۱ انتهای کلاس

مقدمه

از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده در نوع مواجهه افراد با مشکلات و شرایط مختلف زندگی، نظام فکری و ارزشی فرد می‌باشد. نظام ارزشی عبارت است از ترتیب هرمی مجموعه‌ای از ارزش‌هایی که فرد یا افراد جامعه به آن پایبند هستند و بر رفتار فرد یا افراد، بدون آگاهی آنان به آن، حاکم است. قرآن کریم در برگزیده هدایت و سعادت انسان در دنیا و آخرت می‌باشد و در تمام مراحل زندگی راهنمای انسان به‌سوی کمال است. قرآن کریم، انسان را به زندگی، با معیارهای و ارزش‌های انسانی و اسلام دعوت می‌کند.

استفاده از طرح درس‌های قرآنی با تمرکز بر سوره‌ها و آیات متناسب با مخاطبین و وضعیت مناطق حاشیه‌نشین، از مهم‌ترین محتوای آموزشی جهت تعیین و تقویت نظام ارزشی کودک و نوجوان در مناطق حاشیه‌نشین، تقویت‌کننده صفات اجتماعی می‌باشد. با توجه ضرورت و اهمیت این موضوع و اثرات بلندمدت آن در زندگی و تربیت مخاطبین، طرح نورباران، با هدف ایجاد و تقویت نظام ارزشی و صفات فردی زمینه‌ساز رشد فردی و همچنین ایجاد تغییرات اولیه در محله ارائه گردیده است.

این طرح به‌عنوان یکی از طرح‌های زیر مجموعه طرح فرهنگی-تربیتی جمعیت امام حسن علیه السلام در محلات حاشیه‌نشین با عنوان «مهر و ماه»، در اختیار مربیان قرار گرفته است. همه‌گیر شدن استفاده از طرح درس‌های قرآنی در دوره‌های آموزشی مختلف تحت عناوین حفظ، روخوانی، روان‌خوانی و تفسیر و سایر موارد، این مجموعه را بر آن داشت تا بسته نورباران را ارائه نماید. در بسته نورباران با استفاده از روش‌های آموزش تلفیقی قرآن کریم، برگرفته شده از کتاب‌های فهم قرآن ۱ و ۲ و ۳ مدرسه قرآن و عترت علیه السلام، سوره‌هایی که متناسب با فهم سنی و نیاز محتوایی این مناطق است، انتخاب و در اختیار مربیان قرار داده شود. مربیان می‌توانند با تسلط بر این محتواها و شیوه‌های انتقال آن‌ها به کودکان و نوجوانان، گامی اثرگذار در توانمندسازی بدنه پویای این مناطق داشته باشند.

جمعیت دانشجویی امام حسن علیه السلام

تابستان ۹۸

اهداف آموزشی

با توجه به اهداف آموزشی در مناطق حاشیه‌نشین، همچنین شرایط موجود در این محلات، برخی از سوره‌ها و برای کودکان مناسب است به شرح زیر انتخاب شدند:

• سوره حمد	آموزش سرور و رضایت همراه با تحسین
• سوره ناس	آموزش سرعت و سبقت و دوری از کندی و سختی
• سوره فلق	آموزش حرکت و سرعت در عین مراقبت و هوشیاری
• سوره توحید	آموزش حرکت توأم با توجه به خداوند
• سوره مسد	آموزش شور و نشاط مقابله با دشمن خدا
• سوره نصر	آموزش حرکت های یاری دیگران
• سوره کافرون	آموزش جدا شدن از دشمنان خدا
• سوره ماعون	آموزش موثر بودن برای دیگران
• سوره فیل و قریش	عبرت از زندگی دیگران
• سوره	...

مخاطب اجرای طرح

برای هر پایه تحصیلی به تفکیک اهداف آموزشی در نظر گرفته می‌شود. بدیهی است که همه افراد کلاس طرح نورباران، در یک پایه تحصیل نمی‌کنند و از پایه‌های تحصیلی مختلف و زمینه‌های قرآنی متفاوت، در کلاس مشارکت دارند. در این قسمت به مقاصد تربیتی به

تفکیک پایه‌های تحصیلی اشاره می‌شود، ولی مربی با توجه به سطح دانش‌آموزان حاضر در کلاس و نوع تعامل آن‌ها با قرآن کریم، می‌تواند به تقویت این مقاصد در دانش‌آموزان بپردازد.

پایه	مقصد اصلی	خلاصه مقصد
اول	فعال‌سازی انواع ابزار در دانش‌آموزان همراه با جهت‌دار کردن عمل که منجر به شادی و نشاط می‌شود.	شادی و نشاط
دوم	توانمندکردن دانش‌آموزان در تشخیص تمایز بین کارها و تمیز بین خوب و بد همراه با شوق دادن به کارهای خوب که باعث تفکیک و جداسازی خوب از بد می‌شود.	جداسازی خوب از بد
سوم	توانمندکردن دانش‌آموزان در تحلیل پدیده‌ها و رخدادها و فهم ارزش‌های پیرامون آن‌ها که باعث جداسازی پدیده‌ها و رخدادها از هم و کشف ربط آن‌ها با هم می‌گردد.	جداسازی و کشف ارتباط
چهارم	توانمندکردن دانش‌آموزان در تشخیص کارهای بهتر نسبت به سایر کارها همراه با برنامه‌ریزی برای انجام آن، که منجر به الویت‌بندی در برنامه‌های زندگی می‌گردد.	الویت‌بندی در برنامه‌ها
پنجم	توانمندکردن دانش‌آموزان در شناخت و انجام کارهای خیر، ساخت و دوری از کارهای شر، همراه با فعال‌سازی میل و رغبت که منجر به شناخت مصادیق خیر و رغبت به آن می‌گردد.	رغبت به خوبی
ششم	توانمندکردن دانش‌آموزان نسبت به توانی که خداوند به آن‌ها در حوزه اختیار و انتخاب عطا کرده است. همراه با قدردانی از این توان که منجر به گسترش کارهای خیر می‌شود.	گسترش کارهای خیر

شش سال دبستان، دوره فعال کردن تفکر است. منظور از تفکر، فعال‌سازی حواس و توجهات، بالاخص دیدن و شنیدن، مواجهه، ارتباط گرفتن و تعامل با پدیده‌ها می‌باشد. این فعال‌سازی به شکل‌های زیر می‌تواند اتفاق بیافتد.

- ۱) به کارگیری حواس پنج‌گانه و به حرکت‌انداختن افراد، که به واسطه آن سریع واکنش نشان دهند؛
- ۲) توجه‌دادن به جوانب و پس‌زمینه‌ها (چیزهایی که در ظاهر معلوم نیست، اما با کمی دقت فهمیده می‌شود)؛
- ۳) دقت در کلام و استفاده از آن، برای فهمیدن و فهماندن؛
- ۴) فعال کردن نقاشی؛
- ۵) فعال کردن صحبت کردن؛
- ۶) انشاء؛
- ۷) نمایش و تئاتر؛
- ۸) شعرخوانی و حفظ سوره‌ها؛
- ۹) کارهای گروهی.

نکات قابل توجه مربیان

- ۱) شایسته است مربی از خداوند علم و عمل، تعلیم و تعلم، قرآن همراه با عافیت و اخلاص را طلب کند. با توکل، توسل، وضو، طهارت نفس و زمزمه «رب اشرح لی صدری ویسرلی امری و احلل عقده من لسانی یفقهوا قولی» در کلاس حضور پیدا کرده و کلاس را با ذکر «بسم الله الرحمن الرحیم» شروع کند.
- ۲) برای انتقال از یک فعالیت به فعالیت دیگر یا جهت برقراری نظم کلاس، معلم می‌تواند به جای استفاده از عبارات متداول، از عبارات‌های ذکرگونه مانند صلوات‌های موزون استفاده کند.

۳) از آنجایی که سوره‌ها در هر جلسه حداقل دو مرتبه تلاوت می‌شود، شایسته است از روش‌های متعدد و متفاوت برای آموزش، هم‌خوانی و پرسش استفاده شود.

۴) در بخش ابتدایی توضیح هر سوره مطالبی از تفسیر المیزان و نمونه استخراج شده، این نکات برای تعمیق فهم معلم نسبت به سوره انتخاب شده است. اگر معلم تشخیص دهد که برخی نکات کلیدی با توجه به اقتضات فهم دانش‌آموزان، مفید است، پس از ساده‌سازی، می‌تواند آن نکات را برای آن‌ها بیان کند.

۵) گاهی اوقات مربی در زمانی که می‌خواهد کارهای خاصی انجام دهد، از آدابی مثل عطرزدن به دست بچه‌ها، روشن کردن شمع، بردن گل به کلاس و... استفاده کنند، تا فضای کلاس معطر و زیباتر شود.

۶) «شعارهای سوره» عبارات کوتاهی هستند که با توجه به محتوای سوره نوشته شده است. مربی و دانش‌آموزان لازم است از این عبارات کوتاه به عنوان یادیار مفاهیم سوره استفاده کنند. البته این تکرار نباید از حد لازم بگذرد و ایجاد خستگی کند.

۷) مربی، دفترچه خاطرات «من و سوره‌ها» داشته باشد. خاطرات خود از کلاس، بچه‌ها و فعالیت‌هایی که انجام داده‌اند را، در دفترچه بنویسد. در پایان هر سوره به دفترچه را کلاس بیاورد و برای بچه‌ها بخواند.

۸) بچه‌ها نیز دفترچه خاطراتی داشته باشند که در پایان جلسات هر سوره، خاطراتشان با آن سوره را در کلاس یا منزل بنویسند. اگر مربی ادبیات و مربی قرآن با هم همکاری کنند، به راحتی می‌توان انشاء بچه‌ها را به این سمت سوق داد.

۹) در یکایک فصول، برای هر جلسه، «طرح اجرایی» پیشنهاد شده است. به عنوان نمونه گام‌های اجرایی یک جلسه کلاس قرآن در این طرح اجرایی بیان می‌شود. البته معلم محترم می‌تواند با خلاقیت خود، توجه به اهداف تربیتی و در نظر گرفتن نسبت بین فعالیت و مفاهیم، طرح اجرایی مناسب کلاس خود را اجرا نماید.

۱۰) مربی می‌داند که کودکان به فطرت نزدیکتر هستند، پس او می‌تواند با بیان مفاهیم قرآن و آشنایی با اهل بیت علیهم السلام در کودک القای ایمان کند. هر کلاس با سلام بر اهل بیت علیهم السلام و نوشتن حدیث کوتاهی بر روی تخته با مضمون سوره آغاز شود.

۱۱) آخرین بخش هر کلاس می‌تواند الهام گرفته از ابرازهای سوره مبارکه حمد به همراه صلوات باشد. این بخش تحت عنوان «ابراز دعایی» در طرح اجرایی هر فصل بیان شده است.

۱۲) توصیه می‌شود بچه‌ها سوره‌ای که در حال تدریس است را حفظ کنند و هر شب بخوانند.

۱۳) پیشنهاد می‌شود در ابتدای همه داستان‌ها جملاتی از این قبیل گفته شود:

- یکی بود، یکی نبود، غیر از خدا هیچ کس نبود. هر کی بنده خداست بگه یا خدا؛
- یکی بود، یکی نبود، غیر از خدا هیچ کس نبود. هر کی مسلمانه بگه یا محمد؛
- هر کی منتظر ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف هست، بگه یا مهدی؛
- هر کس نعمت‌های خدا را استفاده می‌کنه بگه الحمدلله و...

۱۴) با استفاده از ترجمه سوره‌ها که در کتاب موجود است، می‌توان کلید واژه‌هایی که معنای آنها قابلیت نمایش دارد را به شکل نمایش بیکلام اجرا کرد و بچه‌ها معنای آن واژه را به فارسی و عربی حدس بزنند.

۱۵) پیشنهاد می‌شود مربی جهت بررسی عملکرد خود، در همه جلسات کلاس دوربین فیلمبرداری به همراه داشته باشد. همچنین از زیباترین اتفاقات کلاس عکس گرفته و در تابلو مخصوص قرآن در کلاس یا مدرسه نصب شود. یا در حافظه رایانه ذخیره و در شرایط مناسب برای ارائه در کلاس استفاده شود.

۱۶) می‌توان معنای برخی واژه‌های قرآن را با لحن سرود به بچه‌ها آموخت، به عنوان مثال، رحمان یعنی بخشنده رحیم میشه مهربان

۱۷) یکی از نکات مهم در تدریس قرآن به دانش‌آموزان، استفاده خود مربی از قرآن در کلاس می‌باشد. مربی حتماً یک عدد قرآن کوچک ساده در کلاس همراه داشته باشد و نحوه استفاده از آن را به دانش‌آموزان بیاموزد.

۱۸) عکس‌ها، نواها و نماهنگ‌هایی که در کتاب از آنها یاد شده، در وبسایت WWW.FAHMEGHORAN.IR در دسترس است.

۱۹) مربیان محترم می‌توانند نظرات و پیشنهادات خود را درباره بخش‌های مختلف کتاب، از طریق صفحه نظر سنجی وبسایت WWW.FAHMEGHORAN.IR ارسال و نویسندگان را در اصلاح این اثر یاری کنند.

آداب اداره کلاس

ابتداء، اواسط و انتهای کلاس زمان‌های کلیدی در یادگیری هستند. می‌توان از این اوقات متناسب با خودشان، بهره‌ی لازم را برد. ابتدای کلاس هر دانش‌آموزی برای ورود معلم به کلاس انتظار می‌کشد و این لحظه برای او مهم است. لذا معلم با هر تدبیری وارد شود تا انتهای کلاس را می‌تواند بر همان اساس مدیریت کند. اگر معلم بتواند به گونه‌ای برنامه خود را طراحی کند که دانش‌آموز نتواند حدس بزند که او چگونه شروع می‌کند به جذابیت آن معلم افزوده می‌شود. همچنین اگر معلم کاری خلاق و نو انجام دهد، تعجب دانش‌آموز را جلب کند، بر اوضاع کلاس به شکل خاصی مسلط می‌شود. به عنوان نمونه:

- گاهی شروع کلاس با سؤال است؛
- گاهی شروع با نوشتن یک مطلب کوتاه از جانب خود دانش‌آموز است؛
- گاهی شروع با خواندن یک آیه یا یک پند ساده و زیبا است؛
- گاهی معلم با وسایل بازی‌های مرتبط با سوره وارد کلاس می‌شود؛
- اگر در شروع کلاس به صورت ثابت موارد زیر مراعات شود، توفیق معلم در هدایت دانش‌آموز بیشتر خواهد بود؛
- ورود با سلام گرم و لبخند با توجه به تک تک افراد؛
- شروع با بسم الله و صلوات؛
- شروع با تکریم و احترام.

اواسط کلاس

اواسط کلاس، زمان اوج درس و زمان خستگی است. بهتر است قدری در این زمان به دانش آموز اجازه بلندشدن، خم و راست شدن داده شود. عوض کردن فضای کلاس بر بالا بردن کیفیت درس بسیار اثرگذار می‌باشد. این عوض کردن، با نرمشی ساده همراه است و گاهی نیز جمله‌ای شاد توسط همه گفته شود. ایجاد خلاقیت در این زمینه باعث محبوبیت معلم و بالا رفتن اثر درس او می‌شود.

انتهای کلاس

انتهای کلاس، زمان خداحافظی با آن ساعت و آن درس است. این زمان نباید با تکلف و زحمت بگذرد. در صورتی که لازم است تکلیفی برای درس تعیین شود، بهتر است قبل از بخش پایانی کلاس این اتفاق بیافتد. همچنین معلم لازم است برای تمام شدن درس خود آدابی داشته باشد. این آداب می‌تواند خلاق و متنوع باشد؛ در اثر این عمل رغبت دانش آموز به درس خواندن بیشتر فعال می‌شود.

استفاده از طرح درس‌های قرآنی با تمرکز بر سوره‌ها و آیات متناسب با مخاطبین و وضعیت مناطق حاشیه نشین، از مهم‌ترین محتواهای آموزشی جهت تعیین و تقویت نظام ارزشی کودکان و نوجوانان در مناطق حاشیه‌نشین، تقویت‌کننده صفات اجتماعی می‌باشد.

با توجه ضرورت و اهمیت این موضوع و اثرات بلندمدت آن در زندگی و تربیت مخاطبین، طرح نوربازان، با هدف ایجاد و تقویت نظام ارزشی و صفات فردی زمینه ساز رشد فردی و همچنین ایجاد تغییرات اولیه در محله به عنوان یکی از طرح‌های زیر مجموعه طرح مهر و ماه ارائه گردیده است.

ما همه یک خانواده ایم family

